

Космолошка сатира Миодрага Ђукића

Миодраг Ђукић: Светионик, Републиканска унија – Удружење драмских писаца Србије, Београд, 2005.

Комедија Миодрага Ђукића *Светионик* припада најрадикалнијим струјама модерне драмске књижевности у свету, а у српској средини издваја се по настојању да се иде и даље од достигнутих граница овога типа драмске уметности. Определељујући се за овај вид модерне драме, Ђукић је прихватио и сва њена оптерећења, али их његов текст лако носи. Главно оптерећење овог типа драме је сужавање поља комуникације у односу на ширу публику, а главна предност је неспутана мисаона слобода која иде до пуне али плодне разуданости маште.

Ликови ове комедије су истовремено и реални, и фиктивни. Односи међу њима су веома замршени. Бројне алузије се односе на митски свет религија, али и на универзалну драму друштвеноисторијске реалности. Дијалози су засићени поетскофилозофски интонираним типом говора. Неки монолози су бриљантни мини есеји. У овом драмском делу се много више говори него што се чини. Зато ће, можда, оно бити више читано него извођено.

Аутор је назвао своје дело комедијом али оно је све пре него комедија. Оно је истовремено и сурова сатира, и чудесна гротеска, и иронична фарса. Тиме што је своје дело назвао комедијом, аутор је наговестио и своју аутоиронију. Та иронија је у служби опште критике света. У овој комедији нема ничега ни од божјег, ни од људског што је остало поштеђено те критике. У овој комедији ништа није смешно. У њој има много безумља и неправде. А зло је свакодневно. А кад је неправда инструмент деловања бога, онда нема ни наде. Ђукићев бог је не само творац света, већ је и необуздани псовач. Тај бог је у овој комедији дат у свом интимном свету, као отац породице, тиранин и апсолутиста, иронични циник, опијен својом моћи. Али и њему се деси да понекад пожели људску судбину, преимућство да га поједу црви.

Фрагменти дијалога не могу да обухвате укупни смисао драмског дела, али неки од њих могу да укажу на неке важне компоненте тога смисла. Зато ћу навести и сажето прокоментарисати неке од њих. Син, после Оца други главни лик ове комедије, у једном од својих полемичних сукоба са Оцем, поставља питање које се може упутити сваком богу који претендује на свемоћ и доброту: “Зашто не казниш прекршиоце ако они организовано, сваке олујне ноћи, чине злочин против твоје воље?” (стр. 62.) Син, чији лик изазива све битне асоцијације на Исуса Христа, а Отац на свемогућег хришћанског Бога, једном приликом каже Оцу: “И моје муке распетог и телесни бол су били ништавни према душевном шоку кад сам видео да сам остављен сам нас крсту, на страшној лубањи исцерене смрти...” “Сам си хтео да искусиш бол и смрт”, одговара му Отац. “Знао си да си бесмртан, па ипак си се пред шачицом Јевреја и Римљана разметао, пренемагао и увијао на крсту, глумећи једног разбојника, док смо се заједно забављали и смејали.” Син одговара: “Истина је да си се смејао само ти. Истина је да си ти уживао док сам ја гледао тај приказ са дистанце и у силном запрепашћењу да је толико болно бити човек.” (68)

Из овог фрагмента се може закључити да Бог Отац никада није осетио бол. Насупрот Оцу, Син је хтео да у потпуности доживи искуство човека, а два најстрашнија људска искуства су бол и смрт. Према томе, Син је стекао потпуније сазнање о човеку него што је оно које има Бог Отац. Син је привремено поделио своју божанску судбину са земаљском судбином човека, тиме што је постао телесан и поднео смртни бол распињања на крст. Али и син свемогућег Бога силно се запрепастио колико је болно бити човек. Управо та жудња да упозна људску судбину учинила га је ближим људима од његовог Оца. Тај Отац у овој тужној

комедији настоји да увери Сина да не треба да верује чулима и људском искуству, јер “нема Голготе, никад је није ни било, нема ни глади, ни болести, ни рата, ни смрти – ни живота која се њим храни, нема апокалипсе, све је само претапање дводимензионалне фантазије која саму себе репродукује...” (стр. 79) Ову радикално нихилистичку визију света на коју, наравно, Отац као творац света има највеће право, Отац неочекивано покушава да осмисли следећим питањем, које је истовремено и одговор: “Па да ли може бити потпуна истина да је зло једина форма живота и биљака и животиња, и анђела и демона, и људи и богова, кад смо окружени величанственом хармонијом Космоса и неизмерном лепотом природе коју сам ја својим генијалним умом и моћним рукама у целини кроз тебе створио.” (стр. 81) Али Син, главни критичар свог Оца и упорни откривалац противречности и бесмисла у свеопштој Очевој творевини, подсећа Оца да је ћутао док су њему, Сину, закивали клинове у удове и копљем ломили ребра, или је трабуњао о својим недостижним дOMETИМА објективне лепоте и слободе избора. “Као прави кривац напушташ криминалну реалност и проглашаваш је за измишљотину, лаж, илузију, драм-ску представу... Ђаволе и богове си измислио да сакријеш своју... апсолутну немоћ да будеш добар.” (83) Дијалог између творца света и његовог Сина завршава се мрачном оптужбом коју Отац упућује Сину: “Мислио сам да правим бога од тебе, а ти си испао глумац и то лош.” (стр. 84)

Верујем да овај фрагмент може да донекле дочара општу атмосферу читавог дела, мада је у њему акценат на драматичном неразумевању људске судбине од стране човековог творца, и узалудном Синовићевом напору да аргументима разума оспори фиктивну божју правду. Притом у овој комедији у којој су густо испреплетене веома сложене религијске, филозофске, моралне, космолошке, историјске и друге асоцијације, има и бруталне комике, па и псовачке разбарушености. Композитор Петар Вепар се поноси што је свиња космоса, а ни Бог не бира речи. Смењује се па и меша озбиљно и апсурдно, банално и свето, ситно и недостижно.

Стваралачке слободе нема без храбрости. Ђукићева стваралачака храброст није само дрска, већ је и смишљена. Чак је, има се утисак, и темељно промишљена. Аутор се у овој комедији која се лажно представља као смешна, поиграва, али нипошто не произвољно, са свим битним силама постојања, па и са самом идејом очовеченог творца света. Све то изазива веома тежак, понекад и мучан доживљај. Али упркос апокалиптичким облацима који се над свим збивањима ове горке комедије надвијају, она, парадоксално, отвара и отрежњујући, ослобађајући простор заједно духовно просветљење, које није религијски фиксирано, које је ослобођено свих оквира било које идеолошке догме, али је баш зато на чудан начин оптимистичко. Оптимистичко је у накнадном сагледавању ефеката које тај тешки доживљај оставља у души реципијента. У овоме по многоме чудном спису има и неке веселе дрскости ума. Несумњиво је да има узвишене надмоћи ума у људској спремности да се поигра са свиме што је у човеку не само најдубље, већ што је многим и најсветије. И зато ово дело не охрабрује песимистички доживљај света. Ово је драма о надмоћи ума над космосом, надмоћи ма и привременој, ма и узалудној. А у времену у коме човечанство са повременим периодима безумља хрли ка авантури освајања космоса, драгоцен је опомена сумње, која враћа поуздање у људски ум. Оваква космолошка сатира је једно од ретких, али за оне који су спремни да се њој препусте и ефикасних лекова за већ многоме опустошену људску душу.

Професија драмски писац у нас као да не постоји. То је периодична, скоро инцидентна појава, на коју мало ко, па и позоришта, обраћају пажњу. Јер до-маћи драмски писац нема звучност имена стеченог негде у свету или бар егзотичност страног и не нуди актуелну називи бизарност. Зато он тавори на маргини наше литературе или, са часним изузетком неколицине, доживи да угледа своје име и комад на позоришним плакатима и репертоарима.

Насупрот томе и тој горкој позоришно-драмској стварности, домаћи драм-ски писци имају значајну и завидну продукцију. О томе сведоче Едиција Савремене српске драме и награда “Бранислав Нушић”, коју, и једну и другу, издаје и додељује Удружење драмских писаца Србије. И неопходно је рећи да је на челу и једног и другог подухвата истакнути драмски писац Миодраг Ђукић. Могуће је да се у овој чињеници скрива сва горчина те непостојеће

професије домаћи драмски аутор, али и назире један пионирски подухват рехабилитације те, засад, уклете професије.